

Список використаних джерел

1. Важинський Ф.А. Диверсифікація та кооперація розвитку сільських територій регіону / Ф.А. Важинський, А.В. Колодійчук, О.С. Молнар // Наук. вісник Ужгородського унів-ту. Серія Економіка. – 2011. – Спецвип. 33. – Ч. 3. – С. 125–129.
2. Колодійчук А.В. Інноваційний розвиток промисловості: завдання управління при врахуванні умов недовсконалої конкуренції: монографія / А.В. Колодійчук. – Львів: Ліга-Прес, 2015. – 324 с.
3. Лук'яненко Д.Г. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності / Д.Г. Лук'яненко. – К.: КНЕУ, 2005. – 204 с.
4. Овчинников В.В. Глобальная конкурентоспособность / В.В. Овчинников. – М., 2005. – 250 с.
5. Сопільник Л.І. Управління конкурентоспроможністю машинобудівних підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України / Л.І. Сопільник, А.В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.10. – С. 222–227.
6. Циганкова Т.М. Міжнародні організації / Т.М. Циганкова, Т.Ф. Гордєєва. – К.: КНЕУ, 2001. – 449 с.
7. Яковец Ю.В. Глобализация и взаимодействие цивилизаций / Ю.В. Яковец. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2003. – 411 с.

УДК 338.439

О.Г. ГОНЧАРЕНКО,

д.е.н., доцент, Академія Державної пенітенціарної служби

Продовольча безпека кримінально-виконавчої системи як складова економічної безпеки держави

Досліджено особливості продовольчої безпеки кримінально-виконавчої системи України, як елементу економічної безпеки держави. Визначено потенційні внутрішні загрози та можливості продовольчої безпеки, які сприяють підвищенню економічної і соціальної ефективності функціонування кримінально-виконавчої системи та ресоціалізації засуджених.

Ключові слова: продовольча безпека, норми харчування, засуджені, ув'язнені, праця, ресоціалізація.

О.Г. ГОНЧАРЕНКО,

д.э.н., доцент, Академия Государственной пенитенциарной службы

Продовольственная безопасность уголовно-исполнительной системы как составляющая экономической безопасности государства

Исследовано особенности продовольственной безопасности уголовно-исполнительной системы Украины, как элемента экономической безопасности государства. Определены потенциальные внутренние угрозы и возможности продовольственной безопасности, которые способствуют повышению экономической и социальной эффективности функционирования уголовно-исполнительной системы и ресоциализации осужденных.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, нормы питания, осужденные, заключенные, ресоциализация.

O. GONCHARENKO,

Doctor of economic, Assistant Professor, Academy of State Penitentiary Service

The food safety of the penal system as a component of economic security of the state

Studied of the features food safety of the penal system of Ukraine, as part of economic security of the state. Identified the potential internal threats and opportunities of food safety, which promote economic and social efficiency of the penal system and resocialization of prisoners.

Keywords: food safety, food standards, convict, prisoners, work, resocialization.

Постановка проблеми. Продовольча безпека є ключовим елементом соціально-економічного розвитку держави, і кримінально-виконавчої системи зокрема, як соціо-економічної системи, яка виробляє та надає суспільні блага. Продовольча безпека кримінально-виконавчої системи розглядається як один з основних елементів економічної безпеки держави. Забезпечення продовольчої безпеки кримінально-виконавчої системи покладається на служби ресурсного забезпечення установ виконання покарань.

Одним із основних пріоритетів в діяльності кримінально-виконавчої системи є використання ресурсного потенціалу виробничого комплексу, для організації і розвитку власного виробництва, переробки сільськогосподарської продукції, із залученням засуджених до оплачуваної суспільно-корисної праці в агропромисловому виробництві підприємств установ виконання покарань. А тому, першочерговим завданням, реформування кримінально-виконавчої системи на сучасному етапі є забезпечення продовольчої безпеки і незалежності від коливань кон'юнктури на ринку продуктів харчування, підвищення рівня самозабезпеченості установ виконання покарань основними видами продовольчої продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розв'язання теоретичних питань та методології продовольчої безпеки зробили вітчизняні та закордонні вчені, а саме Васильчак С.[1], Власов В.[2], Лєсков М.[4], Михасюк І.[5], Саблук П.[8], Шутаєва О.[11], Щербань В.[12] та інші. На нашу думку у вітчизняних дослідженнях недостатньо уваги приділяється соціально-економічному змісту продовольчої безпеки кримінально-виконавчої системи та її впливу на економічну безпеку країни. Хоча, аналіз і узагальнення літературних джерел свідчать про те, що продовольче забезпечення засуджених та ув'язнених завжди знаходилося під пильною увагою органів влади і правоохоронних органів.

Продовольча безпека кримінально-виконавчої системи залежить від обсягів власного виробництва сільськогосподарської продукції та споживання, тому вона повинна досліджуватись у двох аспектах – продовольча безпека засудженого чи ув'язненого (як забезпеченість кожної людини певним набором продуктів харчування) та установи виконання покарань (продовольча забезпеченість, що оцінюється по кожному окремому

виду продовольства). Задоволення потреб у продовольстві установ виконання покарань повинно здійснюватися у відповідності з нормами збалансованого харчування засуджених чи ув'язнених.

Мета статті полягає в дослідженні соціально-економічного змісту продовольчої безпеки кримінально-виконавчої системи, як складової економічної безпеки держави, визначенні чинників внутрішніх загроз та потенційних можливостей на сучасному етапі розвитку.

Виклад основного матеріалу. Продовольча безпека – це забезпечена відповідними ресурсами та економічним потенціалом здатність держави гарантувати незалежно від зовнішніх і внутрішніх загроз, потреби населення в продовольстві в обсягах, якості та асортименті, які відповідають науково обґрунтованим стандартам і нормам. Держава має сприяти раціональному використанню ресурсів, їх якісному покращенню в довгостроковій перспективі [8].

Метою продовольчої безпеки має стати створення умов для економічного, соціального і фізичного доступу кожної людини до продуктів харчування в поточному періоді та в довгостроковій перспективі [2].

Сучасні вчені визначають багатокомпонентний характер поняття «безпека», який включає об'єктивні та суб'єктивні складові. Так, М. Лєсков вважає, що безпека – це «...тип динамічної рівноваги, характерний для складних, саморегульованих систем і станів, у підтримці суттєво важливих для збереження системи параметрів у допустимих межах» [4]. С.Васильчак пропонує розглядати безпеку в широкому розумінні, як філософію сучасного управління [1]. Більшість українських вчених визначають основним у характеристиці продовольчої безпеки, здатність держави гарантовано задовольняти потреби в продуктах харчування населення країни як за звичайних, так і надзвичайних умов [11]. Деякі економісти [12] розглядають продовольчу безпеку як безпеку харчування, коли під продовольчою безпекою розуміють забезпечення населення екологічно чистою, тобто безпечною для здоров'я їжею.

Продовольча безпека кримінально-виконавчої системи – це стабільне, незалежне від ринкової кон'юнктури забезпечення продуктами харчування засуджених і ув'язнених, які знаходяться в установах виконання покарань в кількості, яка відповідає нормативно визначеним нормам харчування.

Мінімальні стандартні правила поводження з засудженими (правило 22) гарантує, що «тюремна адміністрація повинна забезпечити у визначені години, кожному засудженому і ув'язненому їжу, достатньо поживну для підтримки їх здоров'я і сил, яка повинна бути доброї якості, добре приготовлену і подану. Кожен засуджений і ув'язнений повинен мати питну воду, коли виникає така потреба» [7].

Європейські в'язничні правила гарантують, що засуджені і ув'язнені забезпечуються комплексним харчуванням з урахуванням їх віку, стану здоров'я, релігії, культури та характеру їхньої роботи, а тому [3]:

1. Вимоги щодо раціону харчування, включаючи мінімальну кількість калорій та білків, визначаються національним законодавством.

2. Їжа мусить готуватися та подаватися з урахуванням гігієнічних вимог.

3. Прийом їжі організовується тричі на день з розумними інтервалами та завжди мати доступ до чистої питної води.

4. Лікар або кваліфікована медична сестра можуть приписати і змінити раціон харчування окремому засудженому чи ув'язненому з медичних міркувань.

Продовольча безпека кримінально-виконавчої системи, як складова економічної безпеки держави характеризується:

1. здатністю державних підприємств сільськогосподарського напрямку діяльності установ виконання покарань виробляти, постачати і зберігати продовольчу продукцію в обсягах, необхідних для задоволення раціональних (нормативно визначених) норм харчування засуджених та ув'язнених;

2. збалансованістю асортиментного набору продуктів харчування, які відповідають стандартам калорійності та якості;

3. надійністю, як можливістю кримінально-виконавчої системи мінімізувати вплив сезонних коливань на забезпечення продуктами харчування, у відповідності з встановленими нормами споживання;

4. стійкістю, яка забезпечує збалансування процесів заготівлі продовольства, і гарантує продовольчу безпеку.

Головною метою продовольчої безпеки кримінально-виконавчої системи є гарантоване і систематичне забезпечення установ виконання

покарань продуктами харчування, в кількості необхідній для забезпечення повноцінного харчування засуджених і ув'язнених на рівні медичних норм. Важливою умовою досягнення продовольчої безпеки є потенційна фізична доступність продуктів харчування та фінансові можливості установ виконання покарань для їх закупівлі. Потенційна фізична доступність продуктів харчування для кожного засудженого і ув'язненого, що перебувають в установах виконання покарань, означає її наявність і пропозиція в достатній кількості для організації і забезпечення їх харчування. Фінансова можливість закупівлі продуктів харчування у відповідності з нормативно визначеними нормами харчування засуджених і ув'язнених означає, що установа виконання покарань має достатньо фінансових ресурсів для проведення електронних торгів (якщо сума придбаних продуктів харчування перевищує 50 тисяч гривень) та відкритих торгів (якщо сума придбаних продуктів харчування перевищує 200 тисяч гривень).

Виробництво сільськогосподарської продукції підприємствами сільськогосподарського напрямку діяльності виробничого комплексу кримінально-виконавчої системи в 2013 – 2015 роках відображено в таблиці 1.

В 2015 році в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах функціонувало 126 підсобних господарств та 11 державних підприємств з сільськогосподарським напрямком діяльності, якими реалізовано продукції на загальну суму 139,3 млн. грн. (в 2014 році на суму 88,9 млн. грн.), з них рослинницької – на 112,5 млн. грн., тваринницької – на 26,8 млн. грн.

Для потреб кримінально-виконавчої системи у 2015 році реалізовано круп в асортименті 705,4 т. на суму 3681,9 тис. грн., борошна – 191 т. на суму 893,0 тис. грн., рослинної олії 12,1 т. на суму 211,6 тис. грн., овочів в асортименті 212,7 т. на суму 873,6 тис. грн., а також м'яса та м'ясопродуктів 47,8 т. на суму 1596,4 тис. грн., молока 69,8 т. на суму 329,3 тис. грн., яєць 80,7 тис. шт. на суму 120,7 тис. грн.

Таким чином, продовольча безпека кримінально-виконавчої системи – це сукупність економічних відносин, які виникають з приводу забезпечення всіх засуджених і ув'язнених продуктами харчування у відповідності з нормативно визначеними нормами харчування, та їх кількісними і якісними параметрами.

Таблиця 1. Виробництво с.-г. продукції підприємствами виробничого комплексу кримінально-виконавчої системи в 2013–2015 роках

Найменування продукції	2013 рік		2014 рік		2015 рік	
	Всього вироблено, тис.грн	В т.ч. для потреб КВС	Всього вироблено, тис.грн	В т.ч. для потреб КВС	Всього вироблено, тис.грн	В т.ч. для потреб КВС
Зерно	19138,8	172,3	26352,6	364,3	46304,6	955,0
Крупи	1071,1	262,0	2419,4	2376,9	3727,6	3681,9
Борошно	3678,6	658,5	4761,7	4248,7	1412,4	893,0
Насіння соняшнику	16216,5	–	29482,5	–	58203,4	6,9
Олія	516,9	516,5	482,5	472,7	227,3	211,6
Овочі	972,6	381,7	1222,6	1047,4	1409,3	873,6
Інша продукція	1523,2	464,7	821,9	268,8	1236,0	380,8
Разом по рослинництву	43117,6	2465,4	65543,2	8778,9	11252,7	7002,7
М'ясо (ж.в.)	6849,2	962,8	7543,2	473,8	10513,6	851,6
М'ясо (з.в.)	2632,2	1782,0	2355,6	1541,2	3459,8	1596,4
Молоко	11226,6	617,0	12503,1	595,1	11700,5	329,3
Яйця (тис.шт)	135,4	125,1	87,9	80,7	138,6	120,7
Мед	81,8	79,2	164,4	129,7	79,9	63,4
Інша продукція	460,2	160,6	793,4	345,6	869,8	305,0
Разом по тваринництву	21385,4	3727,6	23448,0	3166,1	26762,1	3266,4
Всього	64503,0	6193,0	88991,2	11945,0	139282,8	10269,1

Джерело: побудовано на основі розрахунків автора.

Російський науковець В. Сенчагов під системою безпеки визначає «сукупність організаційних, управлінських, технічних, правових та інших дій і заходів, а також сукупність сил і засобів, які спрямовані на забезпечення безпеки об'єкта» [9]. Інші вчені під системою безпеки розуміють організовану сукупність спеціальних органів, служб, засобів, методів і заходів, які забезпечують захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз [10].

Макро- і мікроекономічна ситуація в країні, напрями і тенденції розвитку кримінально-виконавчої системи впливають на рівень продовольчої безпеки, який виявляється в потенційних внутрішніх загрозах та можливостях (табл.2).

Важливе значення в забезпеченні продовольчої безпеки кримінально-виконавчої системи відіграє залучення засуджених до суспільно-корисної праці та максимальне завантаження виробничих потужностей. Але ситуація ускладнюється специфічними особливостями, які мають державні підприємства та підсобні господарства установ виконання покарань.

В установах виконання покарань з максимальним рівнем безпеки засуджені до довічного позбавлення волі залучаються до праці тільки на території колонії з урахуванням вимог триман-

ня їх у приміщеннях камерного типу (ст.151) [6]. В установах виконання покарань середнього рівня безпеки організовується власне виробництво, яке знаходиться на території установи (п. 21 Правил внутрішнього розпорядку виправної колонії), а в установах виконання покарань з мінімальним рівнем безпеки власне виробництво, а також засноване на умовах договорів з підприємствами усіх форм власності, в тому числі і за межами установи за умови забезпечення постійного нагляду за засудженими та щоденного повернення їх до житлової зони (п. 21 Правил внутрішнього розпорядку виправної колонії). За даними зведеної внутрішньої аналітичної звітності Державної пенітенціарної служби у 2015 році у користуванні названих підприємств перебуває 39,6 тис. га землі, в тому числі сільськогосподарських угідь – 36,5 тис. га, з них ріллі 30,7 тис. га. На балансі підприємств і установ виконання покарань кримінально-виконавчої системи знаходиться 31 ставок загальною площею 226,4 га. В підприємств з с.-г. напрямком діяльності та підсобних господарствах установ виконання покарань утримується 3095 голів ВРХ, 4546 свиней, 5902 птиці, 1289 овець та 242 коней.

Залучення засуджених до сільськогосподарського виробництва в пенітенціарній системі поширене в багатьох зарубіжних країнах. Праця

Таблиця 2. Потенційні внутрішні загрози та можливості, які впливають на продовольчу безпеку кримінально-виконавчої системи

Внутрішні загрози	Потенційні можливості
<ul style="list-style-type: none"> – погіршення якісного складу засуджених, який виражається в збільшенні частки осіб, які відбувають покарання за тяжкі та особливо тяжкі злочини та концентрація їх в установах максимального рівня безпеки; – скорочення кількості підприємств з сільськогосподарським напрямком діяльності та підсобних господарств, що призводить до зменшення обсягів виробництва с.-г продукції та деградації сільських територій, на яких вони були розташовані; – скорочення чисельності кваліфікованого персоналу установ виконання покарань, який забезпечує організацію і заготівлю продуктів харчування, і тим самим сприяє зміцненню продовольчої безпеки в кримінально-виконавчій системі. 	<ul style="list-style-type: none"> – скорочення термінів відбування покарань та за-провадження в практику покарань, альтернативних позбавленню волі; – підвищення економічної ефективності діяльності підприємств з сільськогосподарським напрямком діяльності та підсобних господарств (зростання обсягів виробництва і зниження собівартості продукції); – створення пунктів проміжного накопичення ресурсів і зберігання продукції; – поглиблення спеціалізації підприємств сільськогосподарського напрямку діяльності та підсобних господарств; – зростання професійних компетентностей персоналу УВП; – використання переваг оптових закупівель для системи в цілому.

засуджених використовується для забезпечення їх самих сільськогосподарською продукцією у відповідності з прийнятими нормами споживання, і тим самим зменшуючи витрати бюджетних коштів. В країнах, де продовольча проблема не стоїть гостро, праця засуджених і ув'язнених, виконує реабілітаційну і виховну функцію.

Дослідження американських спеціалістів свідчать, що тривалий час американська тюремна система перебувала на самоокупності. Тобто, тюремні сільськогосподарські ферми, не тільки виконували реабілітаційну функцію, але і виробляли сільськогосподарську продукцію для власних потреб. Практика використання засуджених в сільськогосподарському виробництві продовжується і сьогодні, з одночасним наданням професійної освіти в агропромисловому виробництві.

Одним із яскравих прикладів сучасних сільськогосподарських тюрем є виправно-трудова колонія штату Луїзіана на півдні США, яка носить назву Ангола [13]. Майже всі засуджені, які відбувають в ній покарання працюють, включаючи і тих, хто засуджений до довічного позбавлення волі. Як і в інших тюрмах США аграрного профілю, в «Анголі» сільськогосподарська ферма дає засудженим мінімальну професійну освіту. Такий підхід важливий для всіх категорій засуджених: засудженим до довічного позбавлення волі – можливість постійно працювати, розвивати свій професійний рівень і не деградувати, а решті засудженим – тим, що отримані навички роботи в аграрному виробництві, після звільнення можуть бути корисні для подальшого працевлаштування.

В західній науковій літературі використовується термін «реабілітуюча тюремна праця», під якою розуміють процес усвідомлення і вміння засуджених йти шляхом відновлення і розширення власних трудових можливостей. Внутрішнє усвідомлення такого процесу дозволяє засудженому бути продуктивним членом суспільства, перебуваючи у виправному закладі, і після звільнення із місць позбавлення волі. Оскільки досвід сільськогосподарських тюремних ферм свідчать про унікальні можливості навчання і реабілітації засуджених.

Результати досліджень американських вчених дозволяють зробити висновок, що у засуджених, особливо у молодому віці, є великий трудовий потенціал, який може бути використаний в сільському господарстві. І важливим концептуальним підходом є, сільськогосподарська праця, яка розглядається не тільки як форма забезпечення засуджених власним продовольством, а як спосіб реабілітації засуджених і їх підготовка до життя на волі.

Висновки

Продовольча безпека певною мірою свідчить про існування загроз, як на рівні кримінально-виконавчої системи, так і на рівні засуджених чи ув'язнених. Це стосується як кількісних так і якісних параметрів, що знаходять своє відображення у економічному та соціальному вимірах [5]. Забезпечення продовольчої безпеки кримінально-виконавчої системи є комплексною проблемою, вирішення якої здійснюється за рахунок коштів державного бюджету і власного виробництва сільськогосподарської продукції і її переробки.

Список використаних джерел

1. Васильчак С.В. Шляхи забезпечення безпеки соціально-економічних систем / С.В. Васильчак, В.І. Франчук // Науковий вісник НАТУ України. – Вип. 1913. – 2013. – С. 237–241.
2. Власов В.І. Методичні підходи щодо оцінки продовольчої безпеки країни / В.І. Власов, В.П. Саблук, М.А. Лисак // Економіка АПК. – 2009. – № 8. – С. 43–45.
3. Європейські пенітенціарні правила [Електронний ресурс] // Рекомендація № г(2006)2 комітету міністрів держав-учасниць Ради Європи. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_032. – Назва з екрана. – Доступно на 24.02.2015.
4. Лесков М.А. Гомеостатические процессы и теория безопасности / М.А. Лесков // Безопасность: Информационный сборник. – 1994. – №4 (20). – С. 64–72.
5. Михасюк І., Мельник А., Крупка М., Залога З. Державне регулювання економіки / За ред. І.Р. Михасюка. Підручник. / І. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка, З. Залога // – К.: Атіка, Ельга-Н, 2000. – 529 с.
6. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23.06.2005р., № 2713–IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф. вид. від. 2005, № 30, ст. 409, станом на 23.02.2014. – Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2713-15>. – Назва з екрана. – Доступно на 24.02.2017.
7. Правила Манделы. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций в отношении обращения с заключенными: Режим доступа: <http://kvs.gov.ua/zmi/PravylaMandely211220151505.pdf>.
8. Саблук П.Т. Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України в XXI столітті / П.Т. Саблук. – К., 2001. – 94 с.
9. Сенчагов В. Экономическая безопасность: состояние экономики, фондового рынка и банковской системы / В. Сенчагов // Вопросы экономики. – 1996. – №6. – С. 144–153.
10. Филин С.А. Информационная безопасность / С.А. Филин. – М.: Издательство «Альфа-Пресс», 2006. – 412 с.
11. Шутаєва О.О., Тропанець Н.А. Продовольча безпека як соціально-економічна категорія, її зміст та основні напрямки забезпечення в умовах глобалізації / О.О. Шутаєва, Н.А. Тропанець // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. – 2010. – Т. 23 (62). – № 1. – С. 174–185.
12. Щербань В.П. Організаційно-економічний механізм продовольчої безпеки регіону / В.П. Щербань // – Суми: Козацький вал, 2000. – 288 с.
13. The Farm: Angola, USA. Dir.Liz Garbus, Wilbert Rideau, Jonathan Stack. 1998. DVD.

УДК 339.54

С.В. МАРИНИНА,

к.е.н., Київський інститут інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»

Національні економічні інтереси як фактор розвитку регуляторної політики у сфері зовнішньої торгівлі

У статті досліджено формування національного економічного інтересу за нових умов розвитку України як базового елемента національного інтересу, з виокремленням його реалізації в екзогенній сфері.

Ключові слова: національні економічні інтереси, регуляторна політика, екзогенні чинники, зовнішня торгівля, інституційна система.

С.В. МАРИНИНА,

к.э.н., Киевский институт интеллектуальной собственности и права
Национального университета «Одесская юридическая академия»

Национальные экономические интересы как фактор развития регуляторной политики в сфере внешней торговли

В статье исследовано формирование национального экономического интереса, с учетом новых условий развития Украины, как базового элемента национального интереса, с определением его реализации в экзогенной сфере.